

НАСТАВНО- НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду нас је на својој XXI редовној седници, одржаној дана 19.09.2024. године, изабрало у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације ОТКУПИ УМЕТНИЧКИХ ДЕЛА САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ У СРБИЈИ (1960-1992): МУЗЕАЛИЗАЦИЈА ИДЕЈЕ МОДЕРНОСТИ, коју је предао докторанд Димитрије Тадић. Пошто смо прегледали и анализирали добијену дисертацију, подносимо Већу следећи извештај.

Основни подаци о кандидату и дисертацији

Димитрије Тадић рођен је 1973. године у Београду. Дипломирао је сценографију на Факултету промењених уметности у Београду, а завршио је и Интердисциплинарне мастер студије – културна политика и менаџмент, Универзитет уметности у Београду, и Универзитет Lumière у Лиону, Француска; са темом: Building Perspectives in Visual Art: Civil Sector and the Ministry of Culture. Од 2001. ради као саветник за визуелне уметности и мултимедије у Министарству културе и информисања Републике Србије (Сектор за савремено стваралаштво и културне индустрије).

Поред тога, кандидат је:

2002–2006. Члан надзорног одбора, Историјски архив Србије, Београд

2003–2014. Председник уметничког савета галерије, Центар за културу Сопот, Београд

2006-2008. Члан уметничког савета галерије Службени гласник, Београд

2009. Члан уметничког савета и аутор пратећег програма 13. тријенала керамике, Музеј примењене уметности у Београду

2009. Члан комисије за одабир концепта и фасаде, као и члан комисије за одабир изгледа униформи за национални павиљон на ЕХРО 2010 у Шангају, Кина

2009-2013. Члан комисије програма за донације Центрифуга у области културе у локалу, Ерсте банка и БЦИФ, Београд

2010-2014. Уметнички директор Модерне галерије, Лазаревац, Београд

2012. Члан комисије 31. Салона младих, Загреб, Хрватска

2016-2018. Члан комисије за донације, Фондација Јелена Шантић, Београд

Од 2014. до 2023. Руководилац Деска Креативна Европа Србија, канцеларије која на националном нивоу спроводи главни програм ЕУ за културу.

Од 2012. спровео је низ истраживања, чији су резултати публиковани:

2012. Галерије и изложбени простори у Србији, Министарство културе и информисања Републике Србије (публиковано)

2014-2016. Програмске и пословне политике галерија излагачких простора у Србији, Завод за проучавање културног развитка, Београд и Министарство културе и информисања Републике Србије (публиковано)

2016. Развој публике у Србији, Деск Креативна Европа Србија, Београд (публиковано)

2017. (Ре)позиционирање региона Југоисточне Европе кроз културу, Деск Креативна Европа Србија, Београд (публиковано)

Аутор је, те учесник и организатор моногбројних пројеката, као и конференција и семинара из области културне политике и уметничке продукције. Визуелни је уметник и аутор уметничких пројеката (1994-2010). Течно говори енглески, француски и служи се италијанским језиком.

Испунивши све претходне обавезе предвиђене програмом докторских студија, кандидат је крајем 2021. године успешно одбранио предлог теме докторске дисертације ОТКУПИ УМЕТНИЧКИХ ДЕЛА САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ У СРБИЈИ (1960-1992): МУЗЕАЛИЗАЦИЈА ИДЕЈЕ МОДЕРНОСТИ. Веће научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду, на седници одржаној 30.11.2021. године, прихватило је тему и одредило проф. др Милицу Божић Маројевић за менторку. Током израде дисертације нарочиту потврду истраживачког приступа и постигнутих резултата, кандидат је добио радом који ће бити објављен у Годишњаку за друштвену историју бр. 3 за 2024. годину (категорија М24) под називом: Стратегије репрезентације Југословенске државе и политике кроз музелизацију идеје модерности: раздобље од 1960. до 1992. године.

Средином 2024. године, кандидат је предао коначни рукопис докторске дисертације ОТКУПИ УМЕТНИЧКИХ ДЕЛА САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ У СРБИЈИ (1960-1992): МУЗЕАЛИЗАЦИЈА ИДЕЈЕ МОДЕРНОСТИ. Рукопис је укупног обима 475 страна рачунарски уређеног текста у складу са *Опитима правилима за писање и обликовање докторске дисертације* Универзитета у Београду. Поред расправног текста, дисертација садржи списак литературе, прилоге, табеле, биографију аутора, као и обавезне прилоге предвиђене *Опитим правилима* Изјаву о ауторству, Изјаву о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада, те Изјаву о коришћењу.

Предмет и циљ дисертације

Кандидат је уписао докторске студије историје уметности на Филозофском факултету Универзитета у Београду с циљем да испита досад неистражену документацију о откупима дела савремене уметности и да покаже на које начине се музеализовала идеја модерности у Србији у периоду од 1960. до 1992. године. У том смислу, предмет дисертације јесу одговори на питање како су се и са којом идејом откупљивала уметничка дела савремене уметности у Србији како би она, као најрепрезентативнији садржаји савремених уметничких пракси постала сведочанства модерности српског и југословенског друштва. Откупи, као такви, допринели су коришћењу наслеђа и креирању баштине у служби владајуће идеологије, те су потпомогли музеализацији идеје модерности кроз потцртавање југословенског заједништва. Полазећи од основних начела теоријског оквира Жбињека Странског о музеалном „квалитету“ објекта музеализације и наратива који он креира, кандидат у дисертацији утврђује однос између различитих механизма откупа дела савремене уметности у Србији и идеолошких модела музеализације.

Као примарни циљ дисертације истиче се препознавање и тумачење идеолошких, политичких и друштвених основа развоја музејских, али и не-музејских јавних колекција путем анализе модела и функционисања откупа уметничких дела рецентне продукције датог тренутка, односно аквизиција дела савремене уметности. Такође, кандидат указује на каузалност односа између музејске комуникације уметничких дела из колекција са друштвеним заједницама и креирања колективног памћења. Дисертација, даље, показује у којој мери се савремена уметност, односно рецентна уметничка продукција датог тренутка користила и користи за изградњу савременог идентитета Србије, односно некадашње Југославије. Показатељ коришћења

савремене уметности у те сврхе јесте комуницирање музејских али и колекција репрезентативних државних установа (Влада, Скупштина, Председништво, Палата Србија) и других јавних установа (универзитети, факултети, школе, болнице, социјалне установе).

Додатно, дисертација анализира и у којој мери се креирањем јавних колекција музеализује идеја модерности као начело и вредност у некадашњој Југославији, што е од изузетног значаја будући да помаже да разумемо и на адекватан начин контекстуализујемо постојеће идеје, циљеве и механизме откупа уметничких дела у Србији.

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидатова основна хипотеза почива на претпоставци да је креирање колекција савремене уметности музејских установа у Србији, а самим тим, и модела откупа уметничких дела, условљено идеолошким приступима актуелног тренутка у којем су откупи вршени. У периоду Југославије, након 1945. године, идеолошки приступи условљени су инсистирањем на југословенском заједништву и изградњи новог, социјалистичког друштва које почива на четири основна стуба: социјалистичка револуција, НОБ, братство и јединство и самоуправљање. С тим у вези, политичке, идеолошке и друштвене основе за настајање колекција стоје у директном односу са креирањем политика памћења. Откупи уметничких дела савремених, рецентних уметничких пракси одраз су жеље за модерношћу и потребе за креирањем слике о модерном и отвореном друштву Србије, односно некадашње Југославије, које на тај начин уједно креирају важне одреднице културе у функцији политике памћења и културну баштину. У југословенском периоду, јавне колекције пре свега су служиле истицању југословенског заједништва (иако идеја припадања европском културном простору никада није била напуштена). Ипак, колекције савремене уметности музеја и репрезентативних јавних установа нису се у довољној мери и доследно користиле за стварање идентитета модерности у Србији и за креирање политика памћења.

Да би уметничка дела из јавних колекција могла да на адекватан начин комуницирају са друштвеним заједницама, и на тај начин буду присутна у друштвеном животу и тако утичу на креирање колективног памћења (путем усвајања знања, укуса, уметничких преференција), неопходно је да нове аквизиције, односно селекција носиоца музеалности буде вршена на основу професионалних стандарда музеолошког

рада али и актуелног друштвено-идеолошког тренутка. Откупљена уметничка дела која нису излагана и на било који начин комуницирана, већ остају у музејским депоима, не доприносе креирању политика памћења, што подједнако важи и за дела настала у складу са јавно прокламованом владајућом идеологијом датог тренутка али која не уважавају „дух времена“.

И, коначно, недоследности идеолошких одредница културне политике утичу на стварање раскорака и „пукотина“ између јавно прокламоване културне политике и музеолошких пракси. Дакле, раскорак настаје услед „флуидности“ културне политике али и због одлука музејских и других професионалаца у култури које нису у складу са професионалним стандардима. Овај проблем материјализује се како у неконзистентном формирању колекција савремене уметности, као и у чињеници да многобројна откупљена дела за музејске колекције нису комуницирана у дужем периоду, услед скромног уметничког квалитета.

Кратак опис садржаја дисертације

Кандидат је истраживање конципирао као спрегу теоријских ставова утемељених у корпусу знања из музеологије, историје модерне и савремене уметности, културних политика, као и практичних искустава рада у јавном сектору, па је и структура докторске дисертације резултат оваквог приступа. Текст истраживања је компонован кроз уводно, два расправна поглавља са потпоглављима и закључно поглавље.

Кандидат у уводном разматрању представља предмет, основна методолошка и теоријска полазишта, као и структуру истраживања. Поред тога, укратко излаже досадашња сазнања у вези са функционисањем откупа дела савремене уметности и музејске комуникације (најпре путем изложби), те даје преглед механизма за нове аквизиције. Прво поглавље рада посвећено је анализи историјата модела откупа дела савремене уметности у Србији и обухвата период од 1960. године до 1992. године. У овом сегменту рада кандидат, такође, анализира моделе откупа и садржај колекција које се налазе у репрезентативним републичким установама. Овим поглављем указује на везу између јавно прокламованих идеала модерности културних политика и постојећих пракси, а неколико потпоглавља односи се на истраживање других механизма за допуну фондова колекција, као што је одржавање ликовних колонија и самосталних и групних изложби у музејима и галеријама савремене уметности.

Следећа целина се односи на разматрање (музејске) комуникације откупљених дела савремене уметности и њену везу са баштињењем наратива модерности – у којој мери и на који начин су та дела присутна у друштву, те колико се користе за изградњу савременог идентитета друштва. Основна премиса је да откупи уметничких дела нису у пракси увек били у складу са јавним политикама и да се дела савремене уметничке праксе не користе у довољној мери за креирање модерног идентитета друштва у Србији. Истражујући културне политике, кандидат показује да се у креирању идентитета Србије (што значи и политика сећања) савремена уметност и култура не користе као ресурс у културној дипломатији и слици која се о Србији ствара, већ се инсистира на анахроним третирању садржаја културне баштине. С тим у вези, кандидат је истражио улогу музејских установа у том процесу (најпре два постојећа музеја савремене уметности и галерија савремене уметности), као и праксе комуницирања других не-музејских јавних колекција. Наиме, у Југославији, колекције су поседовале и многобројне организације попут државних предузећа, банака и фабрика. Закључна разматрања представљају сумирање и аналитички преглед истраживачког процеса, доказујући везу нових аквизиција савремене уметности те модела откупа уметничких дела са музеализацијом модерности, као и југословенског и европског заједништва, односно стварања савременог идентитета Србије.

На крају, треба истаћи да вредан аспект садржаја дисертације јесу и прилози дати уз расправни текст, поред уобичајених спискова литературе и табела, што представља (само по себи) нарочит допринос организацији и систематизацији знања о теми која је обрађивана у истраживању.

Остварени резултати и научни допринос

Докторска дисертацији **ОТКУПИ УМЕТНИЧКИХ ДЕЛА САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ У СРБИЈИ (1960-1992): МУЗЕАЛИЗАЦИЈА ИДЕЈЕ МОДЕРНОСТИ** Димитрија Тадића значајно проширује домен истраживачког поља музеологије и херитологије, културних политика, као и историје модерне уметности. До сада на нашем поднебљу спорадично и несистематично истраживан феномен откупа дела савремене уметности се препознаје као део савремених тенденција комуникације баштине, чиме се отвара значајан истраживачки оквир за студије *будућих модела тумачења*. Такође, кроз анализу формалних одлика феномена откупа, доприноси се научној полемици музеализацији идеје модерности. Наиме, у досадашњим

истраживањима није стављан фокус на нове аквизиције и циљеве, а самим тим и методологије механизма откупа уметничких дела савремене уметности у Србији. Тако дисертација указује и на квалитет и ниво присутности дискурса савремене уметности, као и на изградњу и комуницирање идентитета модерности Србије, како на националном тако и на међународном плану. Додатно, докторска дисертације је први пут анализирао и учинила јавно доступном необјављену грађу која се односи на јавне откупе уметничких дела у Југославији од 60-тих до 90-тих година двадесетог века (подаци Министарства културе и информисања Републике Србије).

Захваљујући нарочитости теме, језику и стилу писања, али и темељном и систематичном истраживању извора, те пажљивом одабиру ретко истраживане и досад недоступне грађе, рад ће бити значајан извор и будућим истраживачима, и то не само онима у ужој научно-академској, већ и онима који припадају широј друштвеној заједници.

Закључак

Докторска дисертација ОТКУПИ УМЕТНИЧКИХ ДЕЛА САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ У СРБИЈИ (1960-1992): МУЗЕАЛИЗАЦИЈА ИДЕЈЕ МОДЕРНОСТИ, коју је предао докторанд Димитрије Тадић оригинално је и самостално научно дело, реализовано у потпуности према одобреној пријави. Садржај дисертације уређен је тако да његова структура одговара постављеним циљевима, следу у доказивању хипотеза и међусобном проверавању теоријских и практичних (на изабраним студијама случајева) исхода истраживања. Постигнути резултати доприносе проширењу истраживачког поља музеологије и херитологије, историје модерне уметности, као и културних политика. Дисертација не само да је по први пут учинила одређену грађу о аквизицијама доступном, већ ју је, анализирајући механизме и идеолошке приступе коришћења баштине и креирања наслеђа, поставила у научни контекст. Као посебну вредност докторске теме истичемо чињеницу да овако свеобухватно истраживања на ову тему на нашем поднебљу досад није изведено.

На основу свега претходно наведеног, закључујемо да су стекли услови за јавну одбрану докторске дисертације под називом ОТКУПИ УМЕТНИЧКИХ ДЕЛА САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ У СРБИЈИ (1960-1992): МУЗЕАЛИЗАЦИЈА ИДЕЈЕ МОДЕРНОСТИ, коју је предао докторанд Димитрије Тадић.

У Београду,
23.09.2024.

Чланови комисије:

др Милан Попадић, редовни професор,
Одељење за историју уметности, Филозофски факултет у Београду

др Симона Чупић, редовна професорка,
Одељење за историју уметности, Филозофски факултет у Београду

др Олга Манојловић Пинтар, виша научна сарадница,
Институт за новију историју Србије